

غلام احمد پرویز

پرویز، غلام احمد، **پژوهشگر**، **نویسنده** و **مفسر** نوگرای **پاکستانی** می‌باشد.

فهرست مندرجات

- ۱- ولایت پرویز
- ۲- تحصیلات ابتدائی
- ۳- آشنائی با اقبال لاهوری
- ۴- آغاز دوران سیاسی پرویز
- ۴.۱- تاسیس پاکستان
- ۵- وفات
- ۶- آشنائی با تصوف
- ۶.۱- اعتقاد در مورد کرامت
- ۷- دیدگاه پرویز در مورد اسلام
- ۸- تاثیر از علماء
- ۹- دیدگاه پرویز در مورد قرآن
- ۱۰- دیدگاه پرویز در مورد حدیث پیامبر
- ۱۱- انتقاد از پرویز
- ۱۲- طرفداران عقائد پرویز
- ۱۳- مهارت
- ۱۴- تالیفات
- ۱۴.۱- معروفترین کتاب
- ۱۴.۲- آثار دیگر
- ۱۵- فهرست منابع
- ۱۶- پانویس
- ۱۷- منبع

ولایت پرویز

در ۱۲۸۲ش/۱۹۰۳ در بتاله چشم به جهان گشود.

تحصیلات ابتدائی

قرآن و متون اصلی اسلامی را نزد پدر بزرگ خود خواند و تحصیلات خود را در دبیرستان نیز به پایان رساند.

آشنائی با اقبال لاهوری

در ۱۳۰۱ش/۱۹۲۲ به لاهور **مسافرت** کرد و با **علامه محمد اقبال لاهوری** (متوفی ۱۳۱۶ش/۱۹۳۷) آشنا شد. اقبال وی را به دانشمند دیگری به نام حافظاسلم جیراچپوری (متوفی ۱۳۳۴ش/۱۹۵۵) معرفی کرد. این دو شخصیت تأثیر بسزایی بر پرویز داشتند.

آغاز دوران سیاسی پرویز

او در ۱۳۰۶ ش/ ۱۹۲۷ به دیوان عالی دولت [هند](#) پیوست.
در ۱۳۱۳ ش/ ۱۹۳۴ از [دانشگاه پنجاب](#) لیسانس گرفت.
وی در ۱۳۱۷ ش/ ۱۹۳۸ مجله طلوع اسلام را منتشر کرد؛ مشی سیاسی و دینی این مجله نه تنها مخالفت [انگلیسی‌ها](#) و [هندو‌ها](#) را برانگیخت، بلکه گروه‌هایی چون جمعیت‌العلماء و احرار اسلام هم با آن مخالفت کردند.
[۱۱](#) محمد عمر دراز، دولت پرویز، ج ۱، ص ۲۲۲-۲۲۴، لاهور ۱۹۹۲.

پرویز در ۱۳۱۶-۱۳۱۷ ش/ ۱۹۳۷-۱۹۳۸ مشاور محمدعلی جناح (متوفی ۱۳۲۷ ش/ ۱۹۴۸) بود و در نهضت استقلال [پاکستان](#) تلاش‌های زیادی کرد.
برای تقدیر از زحماتش نشان طلایی نهضت پاکستان به وی اهدا شد.
[۱۲](#) تحریک پاکستان گولمیل، پاکستان (بی تا)، ج ۱، ص ۳۴.

← تاسیس پاکستان

با تأسیس پاکستان در ۱۳۲۶ ش/ ۱۹۴۷ وی کار خود را با سمت دبیر دوم در دیوان عالی آن کشور ادامه داد، ولی در ۱۳۳۴ ش/ ۱۹۵۵ استعفا کرد و تمام وقت خود را برای [پژوهش](#) در قرآن گذاشت.
در ۱۳۳۵ ش/ ۱۹۵۶ عضو کمیسیون حقوقی شد که [آیین‌نامه](#) ۱۹۵۶ پاکستان را تشکیل داد.
او همچنین کانون آموزش قرآن و مرکز پژوهش‌های قرآنی را تأسیس کرد و تا اواخر [عمر](#) (مهر ۱۳۶۳/ اکتبر ۱۹۸۴) در آنجا دروس هفتگی [تفسیر](#) قرآن می‌گفت.

وفت

وی در اسفند ۱۳۶۴/ فوریه ۱۹۸۶ چشم از جهان فرو بست.
[۱۳](#) محمد عمر دراز، دولت پرویز، ج ۱، ص ۲۲۲-۲۲۴، لاهور ۱۹۹۲.

آشنایی با تصوف

پیشینه [مذهبی](#) خانواده پرویز به او کمک کرد تا با [تصوف نظری](#) و [عملی](#) از نزدیک آشنا شود.
پدر بزرگ او، مولوی رحیمبخش، روحانی و [صوفی](#) برجسته‌ای بود که به [وجد](#) و [عرفای](#) هندو، به دلیل اشتراک در این عقیده، به خانه ایشان رفت و آمد می‌کردند و به گفتگو می‌پرداختند.
پرویز از هر دو گروه، [مسلمان](#) و هندو، [کرامت](#) و [امور خارق‌العاده](#) مشاهده می‌کرد و این سوال به طور جدی برای او پیش آمده بود که اگر ثمره [توحید](#) و [شرک](#) یکی است، پس چگونه [اسلام](#) تنها [دین](#) حقیقی [خداوند](#) است.

← اعتقاد در مورد کرامت

او در آغاز جوانی از راه تصوف اسلامی، کراماتی به دست آورد و بعداً زیر نظر غیرمسلمانان هم تمریناتی انجام داد و موفق به کسب کراماتی دیگر شد.
سپس به جای این‌که به [کنز تنگ‌ایی دینی](#) روی آورد، معتقد شد که این کرامت ربی به دین ندارد و تنها نتیجه یک نوع ارتکاز است.
مطالعت او در [رون‌شناسی](#) و بویژه در [هینوئیسم](#) در رسیدن به این عقیده به او کمک کرد.
او [کشف](#) و [شهود](#) و [حجیت](#) آن را هم مورد نقد قرار داد.
[۱۴](#) غلام احمد پرویز، تصوف کی حقیقت، ج ۱، ص ۶-، لاهور ۱۹۹۶.

دیدگاه پرویز در مورد اسلام

پرویز دین اسلام را یک نظام اجتماعی می‌دید که نیروهای [فطرت](#) را مسخر می‌کند و برای رشد [بشر](#) به کار می‌اندازد.
[۱۵](#) غلام احمد پرویز، تصوف کی حقیقت، ج ۱، ص ۱، لاهور ۱۹۹۶.

به نظر وی، [فقهایی](#) سنتی، اسلام اصیل و بی‌پیرایه را تضعیف کرده و آن را در وضعیتی بی‌ثبات یا مخاطره‌آمیز قرار داده‌اند.
او شکل رایج اسلام را مذهب می‌خواند و آن را تحریف دین و نتیجه یک توطئه [عجمی](#) می‌دانست.
[۱۶](#) غلام احمد پرویز، شاهکار رسالت، ج ۱، ص ۵۳۰، لاهور ۱۹۹۸.

تأثیر از علماء

پرویز در برخی آرای تفسیری از سرسیداحمدخان (متوفی ۱۷۹۸/۱۱۷۷)
[۱۷](#) عزیز احمد، ص ۳۳۱

و در نگرش به تاریخ و حدیث از حافظ اسلم جیراجپوری متأثر بود.
[۱۸] عبدالرحمان گیلانی، آئینه پرویزیت، ج ۱، ص ۱۰۹، لاهور: مکتبه السلام، (بی تا).

دیدگاه پرویز در مورد قرآن

به عقیده او، تنها قرآن کریم پیام الهی برای هدایت بشر است که در هر زمان و مکان حکم آن نافذ است و خداوند آن را برای همیشه حفظ کرده است. جایی که قرآن به احکام کلی پرداخته و جزئیات را ذکر نمی‌کند از سر بی توجهی نیست، بلکه امت باید همراه با حکومت اسلامی این جزئیات را مشخص کند و مشخص کردن آن‌ها با حدیث درست نیست، زیرا احادیث پیامبر همتای قرآن نیست و حجیت فرازمانی ندارد.

دیدگاه پرویز در مورد حدیث پیامبر

اگر حدیث پیامبر در هر زمان مانند قرآن حجیت داشت، می‌بایست خداوند آن را هم حفظ می‌کرد و پیامبر هم مجموعه مستند آن را به امت می‌سپرد.
[۱۹] غلام احمد پرویز، مقام حدیث، ج ۱، ص ۲۱۶-۲۲۱، لاهور ۱۹۹۲.

انتقاد از پرویز

اظهار عقاید پرویز و واکش گسترده‌ای داشت به طوری که دهها کتاب بر ضد او نگاشته شد. او را منکر حدیث خوانند (برای نقد افکار پرویز گیلانی) و یک هزار تن از علما حکم ارتداد او را امضا کردند.
[۲۰] عزیز احمد، ص ۳۳۱.

طرفداران عقاید پرویز

از سوی دیگر عقاید او توجه مثبت عده‌ای را هم جلب کرد. پیروان افکار او مجله طلوع اسلام را ماهیانه چاپ می‌کنند و در بیش از ده شهر پاکستان و چندین کشور خارجی هر ماه جلساتی برای بحث در آموزه‌های قرآنی وی برگزار می‌کنند.

مهارت

پرویز هم سخنوری ورزیده بود، هم نویسنده‌ای پر کار.

تالیفات

او بیش از چهل کتاب به اردو و انگلیسی نگاشته است.

← معروفترین کتاب

معروفترین کتاب او لغت‌القرآن است که در آن ابتدا با توجه به کتاب‌های لغت، لفظ را معنی می‌کند، سپس نوع استفاده آن را در قرآن طبق فرض و اجتهاد خود توضیح می‌دهد.
[۲۱] فکر و نظر (اردو)، ج ۳۶، ج ۱، ص ۳۳۶، ش ۴-۳ (ژوئن ۱۹۹۹).

او خود این کتاب را دایره‌المعارف قرآن خوانده است و معتقد است که قرآن را نمی‌توان ترجمه لفظی کرد و بر همین اساس در کتاب دیگر خود، مفهوم‌القرآن، ترجمه تفسیری انجام می‌دهد.

مطالب‌الفرقان آخرین کتابی است که پرویز در آن به تفسیر قرآن پرداخته است.
در کتاب تبویب‌القرآن هم آیت قرآن را زیر حدوداً ۲،۴۰۰ موضوع فصل‌بندی کرده است.

← آثار دیگر

دیگر آثار پرویز عبارت‌اند از:

انسان نی‌کیا سوچا (انسان چه اندیشید؟)، درباره سیر اندیشه بشر از افلاطون تا عصر حاضر و نیاز بشر به وحی .
اسلام گیاهی (اسلام چیست؟).

نظام ربوبیت، در نقد نظام‌های اقتصادی شرق و غرب و ارائه نظام اقتصادی قرآن.
تصوف کی حقیقت (حقیقت تصوف)، در نقد صوفی‌گری و حجیت کشف و شهود.

مقام حدیث، در نفی اتهام انکار حدیث از خود و شرح موضع واقعی خویش.
 من و یزدان.
 ابلیس و آم.
 جوی نور.
 برق طور.
 شعله مستور.
 معراج انسانیت.
 مذاہب عالم کی آسمانی کتابین (کتاب آسمانی مذاہب عالم).
 کتب التقدیر.
 جہان فردا.
 شاہکار رسالت.
 قرآنی قوانین (قوانین قرآنی).
 ختم نبوت اور تحریک احمدیت (ختم نبوت و نہضت احمدیت).
 اسباب زوال امت.
 جہاد.
 اسلامی معاشرت (معاشرت اسلامی).
 قضاوت های قرآنی.
 پرویز کتب‌هایی ہم به انگلیسی نگاشته است، از جمله اسلام: تندی به مذهب و تفسیر قرآن کریم.

فہرست منابع

- (۱) عزیز احمد، بر صغیر مین اسلامی جدیدیت، ترجمہ جمیل جالبی، لاہور ۱۹۹۷.
- (۲) غلام احمد پرویز، تصوف کی حقیقت، لاہور ۱۹۹۶.
- (۳) غلام احمد پرویز، شاہکار رسالت، لاہور ۱۹۹۸.
- (۴) غلام احمد پرویز، مقام حدیث، لاہور ۱۹۹۲.
- (۵) تحریک پاکستان گولمیل، پاکستان (بی تا).
- (۶) محمد عمر دراز، دولت پرویز، لاہور ۱۹۹۲.
- (۷) فکر و نظر (اردو)، ج ۳۶، ش ۴۳ (ژوئن ۱۹۹۹).
- (۸) عبدالرحمان گیلانی، آئینہ پرویزیت، لاہور: مکتبۃ السلام، (بی تا).

پائویس

۱. ↑ محمد عمر دراز، دولت پرویز، ج ۱، ص ۲۲۲-۲۲۴، لاہور ۱۹۹۲.
۲. ↑ تحریک پاکستان گولمیل، پاکستان (بی تا)، ج ۱، ص ۳۴.
۳. ↑ محمد عمر دراز، دولت پرویز، ج ۱، ص ۲۲۲-۲۲۴، لاہور ۱۹۹۲.
۴. ↑ غلام احمد پرویز، تصوف کی حقیقت، ج ۱، ص ۶-۶، لاہور ۱۹۹۶.
۵. ↑ غلام احمد پرویز، تصوف کی حقیقت، ج ۱، ص ۱، لاہور ۱۹۹۶.
۶. ↑ غلام احمد پرویز، شاہکار رسالت، ج ۱، ص ۵۳۰، لاہور ۱۹۹۸.
۷. ↑ عزیز احمد، ص ۳۳۱.
۸. ↑ عبدالرحمان گیلانی، آئینہ پرویزیت، ج ۱، ص ۱۰۹، لاہور: مکتبۃ السلام، (بی تا).
۹. ↑ غلام احمد پرویز، مقام حدیث، ج ۱، ص ۲۱۶-۲۲۱، لاہور ۱۹۹۲.
۱۰. ↑ عزیز احمد، ص ۳۳۱.
۱۱. ↑ فکر و نظر (اردو)، ج ۳۶، ص ۳۳۶، ش ۴۳ (ژوئن ۱۹۹۹).

منبع

[دانشنامہ جہان اسلام، بنیاد دائرۃ المعارف اسلامی، برگزفته از مقالہ «پرویز»، شمارہ ۲۷۳۲.](#)

ردہ‌های این صفحه: [تراجم](#) | [علمای اہل سنت](#) | [علمای قرن چہار دہم](#)